



Сергіюк І. М., к.арх., доцент, Смолінська О. Е., к.арх., доцент (Національний університет водного господарства та природокористування, м. Рівне, i.m.sergiyuk@nuwm.edu.ua, o.e.smolinska@nuwm.edu.ua)

РЕЛОКАЦІЯ БУДІВЕЛЬ ЯК СПОСІБ ЗБЕРЕЖЕННЯ МІСЦЕВОЇ АРХІТЕКТУРНОЇ СПАДЩИНИ: ШВЕДСЬКИЙ ДОСВІД

У статті описано досвід шведських міст зі збереження цінної архітектурної спадщини шляхом їхньої релокації (перенесення) на прикладі містечка Кіруна, яке було визнане об'єктом історичної, архітектурної та промислової спадщини як взірцева модель індустріального міста, що спеціалізується на гірничодобувній галузі. У 2004 році на запит місцевої гірничодобувної компанії LKAB було ініційовано безпрецедентний проєкт перенесення частини міста для можливості продовження видобутку залізної руди, поклади якої простягаються під міською забудовою. Згідно з планом релокації, який має завершитися у 2035 році, був сформований список із 39 будівель, що мають історико-архітектурну цінність. Однак через певні обставини не всі цінні об'єкти Кіруни увійшли до цього списку. Автори статті наводять приклади як позитивного, так і негативного досвіду переміщення архітектурних пам'яток та аналізують причини і можливі наслідки подібних втручань в автентичне середовище міста.

Ключові слова: архітектурна спадщина; метод релокації; Швеція; збереження; переміщення; пам'ятка.

Постановка проблеми. Упродовж ХХ століття численні міжнародні організації (UNESCO, ICOMOS) сформулювали визначення «цінної спадщини», її види та управління нею через хартії та рекомендації. У 1994 році концепція була розширена, щоб «включити форму та дизайн, матеріали та сутність, використання та функцію, традиції та техніку, розташування та обстановку та дух почуття та інші внутрішні та зовнішні фактори» [6]. Такий підхід дозволив використовувати метод релокації або переміщення будівель, їх частин, демонтаж та подальше збирання, якщо це єдиний спосіб їх збереження [5, С. 114].

Метод релокації спадщини є досить поширеним у європейській архітектурній практиці, особливо у промислових регіонах, де

видобування певних ресурсів є формуючим фактором існування поселень. У Східній Європі, наприклад, багато міст і сіл було перенесено або зруйновано, щоб полегшити видобуток вугілля, наприклад, місто Мост у Чехії і численні села у східній Німеччині [2]. У Швеції ця проблема торкнулася найпівнічнішого округу Норботтен, зокрема містечок Кіруна та Мальмбергет, де знаходиться найбільша залізодобувна шахта Європи LKAB (Luossavaara Kiirunavaara Aktiebolag). Якщо центр міста Мальмбергет у 1960-х роках був перенесений через руйнування та забудований новими будівлями (за винятком старої церкви, яку перенесли на інше місце), то на сьогодні воно згадується як негативний контраст, щоб проілюструвати необхідність трансформувати місто до того, як фізичні наслідки видобутку виявляться в місті та спричинять поспішне переселення без попереднього ретельного планування [4].

Інша ситуація склалася з м. Кіруна, яка 1984 року була визначена історичним містом із переліком особливо цінних будівель, які потребують збереження та охорони. Саме тому план збільшення видобутку шахти та подальшого перенесення міста зумовив значний резонанс та дискусії серед науковців, мешканців, міської влади та адміністрації підприємства. Адже постало питання збереження місцевої ідентичності та архітектурної спадщини шляхом її релокації у нові квартали та створення нового міського середовища як єдиного можливого способу.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Сучасні дослідження визначають міську архітектурну спадщину як засіб створення культури і суспільства та як ресурс для цього [3]. Збереження міської спадщини має важливе значення для сприяння сталому міському розвитку, каталізуючи культурне оновлення міст і сприяючи соціальній стійкості шляхом посилення відчуття місця у людей [7].

Питаннями встановлення автентичності та збереження міської архітектурної спадщини шляхом релокації будівель у нордичних регіонах, зокрема у Швеції, займались B. Nilsson [8], D. Avango, A. Pashkevich, and T. Rodon [1] та інші. Також процес перенесення архітектурно цінних будівель у м. Кіруна широко розкривався у науково-популярних місцевих та закордонних виданнях.

Найдетальніше це питання розкрила шведська дослідниця Jennie Sjöholm, зокрема у своєму дисертаційному дослідженні «Heritagisation, Re-Heritagisation and De-Heritagisation of Built Environments. The Urban Transformation of Kiruna, Sweden» [10], а також у наукових статтях, де вона розкриває контекст перенесення

міста та його архітектурних пам'яток на іншу локацію, створення ного архітектурного середовища для них та вплив цих процесів на місцевих мешканців [9; 11; 12; 13].

Виклад основного матеріалу. Місто Кіруна з'явилося як поселення для робітників гірничодобувної компанії Luossavaara-Kiirunavaara AB (LKAB) у 1900 році у найпівнічнішій частині Швеції – окрузі Нортботтен (рис. 1). Сьогодні населення міста налічує близько 18 тис. жителів, більша частина яких працює на місцевій залізодобувній шахті або обслуговує її певним чином [12, С. 23].



Рис. 1. Розташування м. Кіруна, Швеція

У проєктуванні та розбудові міста брали участь деякі з найвідоміших архітекторів, планувальників та художників Швеції. Пер Улоф Холлман розробив план міста із врахуванням рельєфу місцевості, звивистості вулиць, для захисту від вітру та забезпеченням мальовничих видів на навколишній ландшафт. Густав Вікман спроєктував більшість житла для робітників LKAB разом із громадськими будівлями: церквою, готелем компанії та пожежною частиною [13, С. 171].

У 1980-х роках Кіруна була визнана об'єктом історичної, архітектурної та промислової спадщини як зразкова модель індустріального міста [9, С. 117]. План зосереджувався на будівлях, побудованих до 1930-х років включно, але також включав деякі архітектурні споруди 1950-х і 1960-х років. Значна частина зазначених будівель є невеликими дерев'яними об'єктами, спроєктованими Г. Вікманом і Ф. Зеттерваллем, і їх зазвичай називають «побудованими в стилі Кіруни» [11, С. 42]. Ці особливості

простежуються не лише в дерев'яній церкві 1912 року (рис. 2, А) і багатоквартирних житлових будинках під назвою «Bläskhorn» (рис. 2, Б), які є символічними для Кіруни, але також і в інших житлових будинках, побудованих для працівників гірничодобувної компанії і залізничної станції (рис. 2, В), а також у громадських будівлях школи, колишньої пожежної частини і лікарні [10, С. 37–38]. У період з 1980-х і до 2005 року місцева влада послідовно ухвалювала детальні плани розвитку, в яких зазначені будівлі отримали охоронний статус як архітектурна спадщина міста.



Рис. 2. Найцінніші дерев'яні будівлі міста: А – церква 1912 р., арх. Г. Вікман;
Б – житло робітників в районі Bläskhorn поч. XX ст., арх. Г. Вікман;
В – багатоквартирне житло залізничників, арх. Ф. Зеттервалль;
Г – резиденція Ярвала Лундбома, 1900–1909 рр., арх. Е. Бернкет [10]

Місто Кіруна також є частиною одного з дванадцяти національних об'єктів промислової спадщини, які були створені технологічною мегасистемою Норботтена разом із залізницею до судноплавних гаваней у Лулео та Нарвіку, гідроелектростанцією у Порюсі та військовою фортецею у Бодені [10, С. 39].

У 2004 році на запит гірничодобувної компанії LKAB було ініційовано безпрецедентний проєкт перенесення частини міста для можливості продовження видобутку залізної руди, поклади якої простягаються під міською забудовою. Така перспектива загрожує



безпеці, оскільки спричинить просідання ґрунтів та руйнування будівель на цих територіях. Відповідно до шведського законодавства саме гірничодобувна компанія несе відповідальність за відшкодування збитків, завданих у зв'язку з видобутком руди, включаючи вплив на культурне середовище [11, С. 35]. Згідно з новим планом на північному сході від існуючих меж міста буде збудовано новий центр із ратушою, готелями, магазинами та декілька житлових районів. Загалом переїзд має охопити близько 450 тис. м² комерційної та житлової нерухомості.

Збереження міської забудови шляхом перенесення будівель не є абсолютно новим для Швеції. Перші спроби були здійснені ще на початку ХХ століття, коли дерев'яну забудову почали масово замінювати кам'яною, і були створені перші музеї під відкритим небом сільської архітектурної спадщини. Проте такий підхід не був пріоритетним, і застосовувався в одиночних випадках. А приклад Мальмбергета взагалі став негативною ілюстрацією зазначеного методу. Це шахтарське містечко розташоване за 120 км від Кіруни та має поклади залізної руди, видобутком якої також займається компанія LKAB. У 1950-х роках у центральній частині Мальмбергета почалося серйозне просідання ґрунту, внаслідок чого там утворився великий відкритий кар'єр, який розділив місто на дві частини. Згідно планів деякі будівлі планувалось замінити новими, церкву та частину житла перенести на безпечні території. Проте під час релокації було зруйновано цегляну будівлю 1960-х років, що повністю скасувало всі подальші дії щодо порятунку міста. Фактично, до 2032 року функції міста будуть перенесені, а саме поселення знищене [10, С. 34].

У результаті проведеного архітектурного конкурсу на проєкт нового міського центру у 2012 році було розпочато роботу над двадцятирічним планом розвитку командою архітектурних бюро White Arkitekter та Ghilardi+Hellsten. Метою конкурсу було створити стійке, характерне та приємне міське середовище, центр міста, який поєднає навколишні житлові та промислові райони з рештою міста та утворить природний центр нової Кіруни. Це була б можливість створити щось абсолютно нове, що впливає з індустриальної історії міста, аби задовольнити майбутні потреби, бажання якісно жити в арктичному кліматі та зберегти місцеву архітектурну спадщину [14, С. 2].

Під час початкової роботи з планування та через заяви політиків і працівників компанії в ЗМІ виявилось, що значна частина культурно-історичних цінних будівель буде збережена шляхом

переміщення. Після не надто вдалого попереднього досвіду громадськість досить прискіпливо поставилась до нових планів LKAB та міської влади. У консультаційній версії нового плану муніципалітет запропонував перенести всі 23 охоронювані будівлі в межах детального плану, що відповідало проведеній оцінці впливу на навколишнє середовище [12, С. 24]. Подальші переговори між адміністрацією шахти і містом декілька разів заходили у глухий кут через небажання обох сторін поступатись, а також погрози LKAB припинити свою діяльність взагалі. У результаті 2019 року було прийнято рішення про компроміс, який включатиме перенесення 39 архітектурно та історично цінних будівель. Цей перелік ґрунтувався на культурних цінностях будівель, їхньому стані та конструкціях, а також вартості перенесення та пропонованого нового місця, але з нього викреслили більшість будівель центру, зокрема ратушу та квартал житлових будівель середини ХХ століття архітектора Ральфа Ерскіна. Додаткові складнощі виникли і через різних власників: частина будівель знаходились на території компанії (і вона фактично могла робити з ними будь-що), інші – на території муніципалітету. Вибрані будинки є одними з найстаріших у Кіруні: дев'ятнадцять будинків належать до території компанії LKAB, п'ять знаходяться в районі залізниці, а сім будинків – в центрі міста. Станом на початок 2024 року деякі будівлі вже перенесено та розміщено поблизу нового центру, а деякі – на новій корпоративній території (рис. 3).

Однією з найбільших дискусій стало знесення «старої» ратуші, більш відомої як Kirunaborngas slaarvain (Слава Кіруни). Будівля була запроектована архітектором Артуром фон Шмалензее та завершена 1962 року (рис. 4, А). Ратушу було оголошено пам'яткою архітектури у 2001 році. Проте, на прохання муніципалітету Кіруни у судовому порядку охоронний статус було скасовано і будівлю мерії було знесено 2019 року. Ця подія супроводжувалась численними протестами як на національному, так і міжнародному рівнях. Сталеву дзвіницю старої ратуші, прикрашену скульптором Брором Марклундом, було перенесено та встановлено поруч нової мерії аби зберегти частину історичності від попередньої будівлі [12, С. 25]. Аналогічна ситуація відбулась із залізничною станцією (рис. 4Г). Основним поясненням таких дій був висновок, що таке масштабне перенесення є ризикованим і культурна цінність будівель не є пропорційною вартості їх демонтажу та реконструкції. Проте цей висновок не був представлений громадськості і базувався лише на заявах адміністрації шахти та міської влади.



Рис. 3. Частина міста із територіями та будівлями, що переносяться

Переміщення пам'яток архітектури є незвичайним підходом, але це єдиний спосіб збереження міської спадщини. Базові вимоги при релокації включають перенесення на ділянку, подібну до попередньої за розмірами, рослинністю та за можливості зв'язком із навколишнім середовищем. Звичайно, частина автентичності буде втрачена, але решта цінності спадщини буде збережена шляхом ретельної реконструкції. Крім того, переміщення будівель через поточну гірничу діяльність є частиною історичного контексту, і може стати підґрунтям для формування нової міської спадщини.



Рис. 4. Будівлі, що були знесені: А – ратуша, 1959–1962 рр., арх. А. фон Шмалензее; Б – пожежна станція, 1909 р., арх. Г. Вікман; В – готель компанії, 1909 р., арх. Г. Вікман; Г – залізнична станція, 1915 р., арх. арх. Ф. Зеттервалль; Д – житловий комплекс Ullspiran, 1960-ті рр.; Е – житловий квартал Ortdrivaren, 1959–1965 рр., арх. Р. Ерскін [10]

Згідно з попередніми розрахунками, переміщення повинне завершитись у 2035 році, фактично через 30 років від початку обговорення. Попередньо буде створена буферна зелена зона між промисловістю та міською забудовою аби уникнути близького сусідства. Існуючі житлові райони поступово перетворюватимуться на багатофункціональний парк Gruvstadsparken (парк шахтарського міста), що був започаткований ще 2011 року. Коли території перестануть бути безпечними для рекреаційного використання, парк буде повністю перетворено на промислову зону із обмеженим доступом для громадськості [10, С. 52].

Новий план розвитку є способом зміни підходу місцевої влади до культурної спадщини та поводження з нею. Оцінка впливу на навколишнє середовище дійшла висновку, що більшість історичних будівель у цьому районі мають значну цінність, як окремі об'єкти, так і групи, і тому їх необхідно перенести задля збереження культурної ідентичності міста (рис. 5). Перелік будівель, які буде збережено та переміщено, відображає різні етапи розвитку міста: від дерев'яного робітничого житла початку ХХ століття до модерністичних будівель 1960-х років. Було запропоновано повернути цим будівлям, їхній первинний стан на основі документації з архівних матеріалів [9, С. 122].



Рис. 5. Процес переміщення будівель

Основний намір полягав у тому, щоб зберегти характерні риси існуючого міста шляхом як переміщення будівель, так і проєктування нових. Хоча проєкт передбачає використання існуючих архітектурних пам'яток як натхнення для нової забудови, проте існує певна амбівалентність в аспектах їх нових ділянок. Перенесення будівлі може перервати історичний зв'язок із її початковим розташуванням, це вимагає відтворення оригінального середовища (як у випадку з резиденцією Яльмара Лундбома). З одного боку міська влада задекларувала важливість нового місця розташування для релокованих будівель та зв'язку із ландшафтом, що впливає на їх сприйняття. Водночас новий план передбачає розміщення історично цінних будівель по всій новій території (фактично по одній на кожен квартал), що абсолютно нівелює всі попередні плани, угоди та значення, закладені у загальний процес релокації задля збереження історичної та культурної ідентичності міста. Наразі нові території компанії розвиваються на північний захід від існуючого поселення та деякі з будівель уже перенесено [9, С. 124]. Цей процес є тривалим та фінансово вартісним, проте візуально є неординарним для архітектурної практики (рис. 6).



Рис. 6. План нових територій міста із позначенням місць для релокованих будівель

Висновки. Міжнародні хартії та рекомендації відображають зміну ставлення до автентичності, але наслідки переміщення міст і селищ для збереження архітектурної спадщини було поки мало досліджено. Таким чином, справа Кіруни може висвітлити зв'язок між окремими історичними будівлями та цілісністю об'єкта міської спадщини, що складається з багатьох будівель, і має наслідки для її збереження у міському масштабі.

Міська спадщина представляє історію людей і несе в собі значні та багатовимірні цінності [15]. Таким чином, вона є надбанням та ресурсом, що сприяють відродженню міста, його бренду та покращенню міського життя. У зв'язку з цим міську спадщину можна інтерпретувати як культурний капітал.

Кіруна – це міське середовище та індустріальний ландшафт, який демонструє унікальну соціальну структуру початку ХХ століття, де ідеали міського планування того часу були реалізовані на практично незабудованій території. Описаний приклад є особливим випадком через неминуче переміщення через осідання гірських



порід і може стимулювати ширшу дискусію про збереження міст методом релокації, яка спрямована на розуміння зв'язку між цінностями спадщини та її фізичними вимірами.

1. Avango D., Pashkevich A., Rodon T. The Making and Re-Making of High Modernist Towns in the Circumpolar North. *The extractive industries and society*. 2022. Vol. 12. Article 101191. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2022.101191>
2. Ess J. Re-location: urban and architectural analysis of resettlement practices in the brown coal mining area of Welzow-Süd in East Germany. *MODSCAPES conference 2018 & Baltic Landscape Forum SHS Web of Conferences*. Vol. 63, Article. 130002. EDP Sciences: Les Ulis, 2019. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196313002>
3. Graham B., Ashworth G. J., Tunbridge J. E. *A Geography of Heritage*. London: Routledge, 2016. 295 p. <https://doi.org/10.4324/9781315824895>
4. Granås B. Ambiguous place meanings: Living with the industrially marked town in Kiruna, Sweden. *Geografiska Annaler: Ser. B, Human Geography*. 2012. Vol. 94. P. 125–139. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0467.2012.00400.x>
5. Gregory J. Reconsidering relocated buildings: ICOMOS, authenticity and mass relocation. *International Journal of Heritage Studies*. 2008. Vol. 14, No. 2. P. 112–130.
6. ICOMOS. The Nara Document on Authenticity. 1994. URL: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994> (accessed: 11.06.2024).
7. Jeleński T. Practices of built heritage post-disaster reconstruction for resilient cities. *Buildings*. 2018. Vol. 8. <https://doi.org/10.3390/buildings8040053>
8. Nilsson B. Ideology, Environment and Forced Relocation: Kiruna – a Town on the Move. *European urban and regional studies*. 2010. Vol. 17, Issue 4. P. 433–442. <https://doi.org/10.1177/0969776410369045>
9. Sjöholm J. Authenticity and Relocation of Built Heritage: The Urban Transformation of Kiruna, Sweden. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. 2017. Vol. 7, Issue 2. P. 110–128. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-11-2015-0041>
10. Sjöholm J. Heritagisation. Re-heritagisation and de-heritagisation of built environments: The urban transformation of Kiruna, Sweden. PhD dissertation, Luleå tekniska universitet, 2016. URL: <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:ltu:diva-26065> (accessed: 11.06.2024).
11. Sjöholm J. Omvärdering av kulturarv: gruvstaden Kiruna i förändring. *Tidsskrift för kulturforskning: Tfk*. 2019. Vol. 18, Issue 2. P. 35–56. URL: <https://ojs.novus.no/index.php/TFK/article/view/1731/1713> (accessed: 11.06.2024).
12. Sjöholm J., Berg A. E. Norrbottens riksintressemiljöer i förändring Stadsmiljöerna Piteå, Svartöstad, Malmberget-Koskullskulle och Kiruna 1970–2020. *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. 2022. Vol. 82. P. 8–32. URL: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1727460/FULLTEXT01.pdf> (accessed: 11.06.2024).
13. Sjöholm J., Hidman E. Urban Conservation and Urban Morphology in Kiruna, Sweden. *Urban morphology*. 2020. Vol. 24, Issue

2. P. 167–183. <https://doi.org/10.51347/jum.v24i2.4094> **14.** Tepecik D. A., Karimnia E. Reframing Kiruna's Relocation – Spatial Production or a Sustainable Transformation? *Sustainability*. 2021. Vol. 13, Article 3811. <https://doi.org/10.3390/su13073811> **15.** UNESCO. Recommendation on the historic urban landscape. 2011. URL: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf> (accessed: 11.06.2024).

REFERENCES:

1. Avango D., Pashkevich A., Rodon T. The Making and Re-Making of High Modernist Towns in the Circumpolar North. *The extractive industries and society*. 2022. Vol. 12. Article 101191. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2022.101191> **2.** Ess J. Re-location: urban and architectural analysis of resettlement practices in the brown coal mining area of Welzow-Süd in East Germany. *MODSCAPES conference 2018 & Baltic Landscape Forum SHS Web of Conferences*. Vol. 63, Article. 130002. EDP Sciences: Les Ulis, 2019. <https://doi.org/10.1051/shsconf/20196313002> **3.** Graham B., Ashworth G. J., Tunbridge J. E. A Geography of Heritage. London: Routledge, 2016. 295 p. <https://doi.org/10.4324/9781315824895> **4.** Granås B. Ambiguous place meanings: Living with the industrially marked town in Kiruna, Sweden. *Geografiska Annaler: Ser. B, Human Geography*. 2012. Vol. 94. P. 125–139. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0467.2012.00400.x> **5.** Gregory J. Reconsidering relocated buildings: ICOMOS, authenticity and mass relocation. *International Journal of Heritage Studies*. 2008. Vol. 14, No. 2. P. 112–130. **6.** ICOMOS. The Nara Document on Authenticity. 1994. URL: <https://www.icomos.org/en/charters-and-texts/179-articles-en-francais/ressources/charters-and-standards/386-the-nara-document-on-authenticity-1994> (accessed: 11.06.2024). **7.** Jeleński T. Practices of built heritage post-disaster reconstruction for resilient cities. *Buildings*. 2018. Vol. 8. <https://doi.org/10.3390/buildings8040053> **8.** Nilsson B. Ideology, Environment and Forced Relocation: Kiruna – a Town on the Move. *European urban and regional studies*. 2010. Vol. 17, Issue 4. P. 433–442. <https://doi.org/10.1177/0969776410369045> **9.** Sjöholm J. Authenticity and Relocation of Built Heritage: The Urban Transformation of Kiruna, Sweden. *Journal of Cultural Heritage Management and Sustainable Development*. 2017. Vol. 7, Issue 2. P. 110–128. <https://doi.org/10.1108/JCHMSD-11-2015-0041> **10.** Sjöholm J. Heritagisation. Re-heritagisation and de-heritagisation of built environments: The urban transformation of Kiruna, Sweden. PhD dissertation, Luleå tekniska universitet, 2016. URL: <https://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:ltu:diva-26065> (accessed: 11.06.2024). **11.** Sjöholm J. Omvärdering av kulturarv: gruvstaden Kiruna i förändring. *Tidsskrift för kulturforskning: Tfk*. 2019. Vol. 18, Issue 2. P. 35–56. URL: <https://ojs.novus.no/index.php/TFK/article/view/1731/1713> (accessed: 11.06.2024). **12.** Sjöholm J., Berg A. E. Norrbottens riksintressemiljöer i

förändring Stadsmiljöerna Piteå, Svartöstad, Malmberget-Koskullskulle och Kiruna 1970–2020. *Bebyggelsehistorisk tidskrift*. 2022. Vol. 82. P. 8–32. URL: <https://uu.diva-portal.org/smash/get/diva2:1727460/FULLTEXT01.pdf> (accessed: 11.06.2024). **13.** Sjöholm J., Hidman E. Urban Conservation and Urban Morphology in Kiruna, Sweden. *Urban morphology*. 2020. Vol. 24, Issue 2. P. 167–183. <https://doi.org/10.51347/jum.v24i2.4094> **14.** Tepecik D. A., Karimnia E. Reframing Kiruna's Relocation – Spatial Production or a Sustainable Transformation? *Sustainability*. 2021. Vol. 13, Article 3811. <https://doi.org/10.3390/su13073811> **15.** UNESCO. Recommendation on the historic urban landscape. 2011. URL: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-638-98.pdf> (accessed: 11.06.2024).

Serhiuk I. M., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor, Smolinska O. E., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor (National University of Water and Environmental Engineering, Rivne)

BUILDING RELOCATION AS A WAY OF PRESERVING LOCAL ARCHITECTURAL HERITAGE: THE SWEDISH EXPERIENCE

The article describes the European experience of valuable architectural heritage through their relocation. An example is the Swedish town of Kiruna, which appeared in 1900 as a settlement for mining workers. In the 1980s it was recognized as an object of historical, architectural and industrial heritage and served as an exemplary model of an industrial town. The city plan focused on buildings built before the 1930s and included some architectural structures from the 1950s and 1960s. A large number of these buildings are small wooden structures and it commonly referred to as «built in the Kiruna style». Until 2005, the local government consistently adopted detailed development plans, in which individual buildings received a protected status as the architectural heritage of the town.

In 2004, a local mining company LKAB initiated an unprecedented project that consisted in moving a part of the town to another site. The purpose of this event was to continue the production of iron ore. As it turned out, the iron ore stretched under the urban development. After many discussions between the authorities, the public and the LKAB administration was reached a compromise plan. It consisted in building on a new site a new down town, which designed of the results of an open competition. This plan also

provided for the relocation of existing valuable Kiruna facilities there. The new relocation plan is due to be completed in 2035, and it includes a list of 39 buildings. This list was based on the historical and architectural values of the buildings, their technical condition, as well as the cost of relocation. However, for objective reasons, most of the buildings in the down town were deleted from it, in particular the town hall and a quarter of residential buildings of the middle of the 20th century by the architect Ralph Erskine. The authors of the article give examples of both positive and negative experience of moving architectural monuments and analyze the causes and possible consequences of such interventions in the authentic environment of the town.

***Keywords:* architectural heritage; relocation method; Sweden; preservation; moving; monument.**